Eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle

AI FI 12/2025
27.2.2025

Amnesty International Suomen osasto
Hietaniemenkatu 7 A
00100 Helsinki
P: 09 8562 0600
E: amnesty@amnesty.fi
W: amnesty.fi

Lausunto asiassa VNS 7/2024 vp Valtioneuvoston selonteko YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n toimeenpanosta

Amnesty International on maailman suurin ihmisoikeusjärjestö, jonka toiminta perustuu yksittäisten ihmisten tuelle. Amnesty on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton. Amnesty työskentelee kansainvälisesti ja Suomessa laaja-alaisesti ihmisoikeuksien edistämiseksi.

Amnesty International Suomen osasto kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon asiassa ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Amnesty korostaa, että monet Agenda2030:n tavoitteista kytkeytyvät tiiviisti ihmisoikeuksien turvaamiseen ja kuten selonteon johdannossakin todetaan, ihmisoikeuksien toteutuminen on edellytys kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiselle. Kuten selonteon johdannossa myös tuodaan esiin, kestävän kehityksen tavoitteista ollaan maailmanlaajuisesti kaukana ja tavoitteiden saavuttaminen vuoteen 2030 mennessä vaatii entistä laajempia ja nopeampia toimia. Johdantoluku kuvaa myös globaalin toimintaympäristön kehitystä, joka on vaikeuttanut kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista entisestään.

Ekologisesti kestävä kehitys

Ilmastonmuutos ja luontokato ovat yksi vakavimmista haasteista kestävälle kehitykselle ja vaarantavat monien keskeisten ihmisoikeuksien toteutumisen. Ekologinen kestävyys on perusta, johon myös sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys nojaa.

Selonteko tunnistaa Suomen keskeiset haasteet ekologisen kestävyyden osalta, mutta esittää varsin vähän konkreettisia toimia näihin kestävyyshaasteisiin vastaamiseksi. Esimerkiksi suomalaisten kulutuksesta aiheutuvat kielteiset globaalit ulkoisvaikutukset mainintaan (s.7), mutta selonteko ei esitä juurikaan toimia, joilla näitä kielteisiä ulkoisvaikutuksia pyrittäisiin vähentämään.

Ilmastokriisiin vastaamisen (SDG 14) osalta selonteko toteaa, että maankäyttösektorin päästöjen vuoksi Suomi ei ole saavuttamassa ilmastolakiin kirjattua tavoitetta hiilineutraalisuudesta vuoteen 2035 mennessä ja mainitsee myös tarpeen lisätoimille maankäyttösektorin päästöjen vähentämiseksi. Vaikka lisätoimien tarve on ollut tiedossa jo useamman vuoden, lisätoimia vasta suunnitellaan ja varsinainen maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman päivitys on jätetty seuraavalle hallituskaudelle.

Selonteko korostaa, että ilmastotoimet ovat hallitusohjelmassa yksi kehityspolitiikan painopisteistä, mutta jättää mainitsematta, että kuluvalla hallituskaudella toteutetut kehitysyhteistyörahoituksen leikkaukset kohdistuvat myös ilmastorahoitukseen.[1]

Amnesty suosittelee, että selonteko tunnistaisi selkeämmin Suomen haasteet ekologisen kestävyyden ja ilmastokriisiin vastaamisen osalta ja peräänkuuluttaa hallitukselta toimia näihin haasteisiin vastaamiseksi. Erityisen kiire on maankäyttösektorin lisätoimilla, jotta ilmastolain tavoitteiden saavuttaminen turvataan. Suomen tulee myös lisätä kansainvälistä ilmastorahoitustaan sekä kehittää ilmastorahoituksen tavoitteistoa ja ohjausta.

Sosiaalisesti kestävä kehitys

Agenda 2030:n tavoitteena on turvata jokaisen ihmisen täyden potentiaalin toteutuminen ihmisarvoa ja tasa-arvoa toteuttaen. Sosiaalinen kehitys on usean kestävän kehityksen tavoitteen ja alatavoitteen perustana.

Amnesty kiinnittää huomiota siihen, että **selonteossa annetaan hallituksen toimista vain osittainen kuva, josta eivät ilmene tavoitteiden saavuttamiseen kielteisesti vaikuttavat rajut leikkaukset sosiaaliturvaan**. Hallitus kertoo esimerkiksi uudistavansa sosiaaliturvaa ja toimeentulotukea, mutta ei kerro etuuksiin ja toimeentulotukeen kohdistuneista leikkauksista ja niiden kielteisistä vaikutuksista tai hallitusohjelmaan sisältyvistä tavoitteista evätä tietyissä tilanteissa toimeentulotuki kokonaan.

Selonteon mukaan aliravitsemus on Suomessa lähes olematonta. Se ei kuitenkaan tarkoita, että pienituloisten ruokaturva olisi kunnossa. Lapsen ääni 2024 -kyselyn mukaan jopa 19 % kyselyyn vastanneista pienituloisista lapsista ja nuorista kertoi perheellä olevan pulaa monipuolisesta ja riittävästä ruoasta.[2] Ruoka-aputoimijoiden tilannekatsauksen mukaan ruoka-avun tarve on kasvanut ja jatkaa kasvua.[3] Ruoka-aputoimijat kertovat ruoka-avun tarpeen lisääntyneen muun muassa lapsiperheiden ja työssäkäyvien parissa.[4]

Selonteon mukaan hallitus vahvistaa sosiaalista oikeudenmukaisuutta vakinaistamalla ruoka-apujärjestöjen tuen. Amnesty korostaa, että ihmisoikeusperustaista olisi pyrkiä poistamaan ruoka-avun tarve, eikä tehdä toimia, joilla ruoka-avun tarve lisääntyy.

Selonteon mukaan hallitus vahvistaa sosiaalista oikeudenmukaisuutta myös panostamalla pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseen. Amnesty suhtautuu kriittisesti hallituksen päätökseen luopua tavoitteesta kaiken asunnottomuuden poistamista. Paras tapa ennaltaehkäistä pitkäaikaisasunnottomuutta on ennaltaehkäistä myös lyhytaikaista asunnottomuutta.

Hallituksen selonteossa kerrotaan, että asunnottomana elävien ihmisten määrä on vähentynyt aikavälillä 2008–2023 noin 80 prosenttia. Selonteko jättää mainitsematta, että asunnottomuus on vuonna 2024 lähtenyt kasvuun.[5]

Amnesty suosittelee, että hallituksen selontekoon sisällytetään avoimesti tämän vaalikauden toimet, jotka vaikuttavat sosiaaliseen kehityksen tavoitteiden toteutumiseen. Hallituksen tulee sitoutua sosiaalisten oikeuksien täysimääräiseen turvaamiseen ja varmistaa, että politiikkatoimet tukevat oikeuksien toteutumista. Suomen tulee rikkaana maana suhtautua sosiaalisen kehityksen tavoitteisiin riittävällä kunnianhimolla ja toimia määrätietoisesti niiden saavuttamiseksi.

Demokratian, oikeusvaltion ja turvallisuuden kestävyys

Selonteon mukaan Suomen tilanne demokratian, oikeusvaltion ja turvallisuuden kohdalla on kansainvälisesti hyvä (s. 9). Hallitus vahvistaa oikeusvaltion toimivuutta valmistelemalla ja panemalla täytäntöön Suomen neljännen kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman, joka vahvistaa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen seurantaa. Suomen tavoitteena on edistää sääntöpohjaista maailmanjärjestystä ja globaalin etelän sitouttaminen sääntöpohjaiseen järjestykseen, demokratiaan ja ihmisoikeuksien edistämiseen on Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan painopiste (SDG 10, s. 50).

Ihmisoikeudet ovat keskeinen osa kansainvälistä oikeutta ja oikeusvaltiota ja siten hallituksen tavoitteleman kansainvälisen sääntöpohjaisen maailmanjärjestyksen ytimessä. **Paras tapa tukea näitä tavoitteita ja sitouttaa niihin myös muita maita, on toimia itse kansainvälisen oikeuden mukaisesti ja toimeenpanna ihmisoikeusvelvoitteet täysimääräisesti.**

Valmisteilla olevan perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman tavoitteet ovat tärkeät, mutta ohjelman vaikutus uhkaa jäädä varsin pieneksi ja pistemäiseksi, kun ihmisoikeuksia samaan aikaan heikennetään laajamittaisesti esimerkiksi sosiaali-, terveys- ja maahanmuuttopolitiikoissa leikkausten ja oikeuksien rajaamisen myötä. Näiden toimenpiteiden negatiivinen vaikutus on erityisen suuri syrjinnän vaarassa ja marginalisoidussa asemassa olevien ihmisten oikeuksien toteutumiseen ja ne ovat suurelta osin vastoin kansainvälisten ihmisoikeusvalvontaelinten Suomelle antamia suosituksia.

Räikein esimerkki kansainvälisen oikeuden vastaisesta toiminnasta on heinäkuussa 2024 hyväksytty maahanmuuton ”välineellistämistä” koskeva poikkeuslaki[6]. Laki on yksiselitteisesti ehdottomien kansainvälisten ihmisoikeusnormien, EU-lainsäädännön ja Suomen perustuslain vastainen. Se vaarantaa vakavasti turvaa hakevien ihmisten oikeudet, kyseenalaistaa Suomen sitoutumisen oikeusvaltioperiaatteeseen ja toimii vaarallisena esimerkkinä kansainvälisten ihmisoikeusnormien sivuuttamisesta maailmalla. **Amnesty katsoo, ettei lakia tule ottaa käyttöön, eikä sen voimassaoloa tule jatkaa.**

Kansalaisyhteiskunnan osallistumismahdollisuudet, rasisminvastaiset toimet sekä viharikosten ja vihapuheen torjuminen

Selonteon mukaan demokratia ja ihmisoikeuksien toteutuminen ovat edellytyksiä sille, että Agenda2030 ja kestävän kehityksen tavoitteet voidaan saavuttaa Suomessa ja maailmanlaajuisesti (s.5). **Osana demokratian ja ihmisoikeuksien turvaamista Amnesty peräänkuuluttaa hallitukselta toimia kansalaisyhteiskunnan osallistumismahdollisuuksien turvaamiseksi sekä rasismin, viharikosten ja vihapuheen torjumiseksi.**

Amnesty huomauttaa, että vaikka selonteko tunnistaa kansalaisyhteiskunnan keskeisen roolin kestävässä kehityksessä, kuluvalla hallituskaudella tehdyt ja suunnitellut leikkaukset järjestöjen rahoitukseen ovat uhka kansalaisyhteiskunnan toimintavapaudelle ja moniäänisyydelle, eivätkä kansalaisyhteiskunnan toimijat pysty vastaamaan odotuksiin osallistumisesta ja yhteistyöstä, jos ne joutuvat supistamaan toimintaansa rahoitusleikkausten takia.

Agenda2030 selonteko ei sisällä rasisminvastaisia toimenpiteitä, vaikka kansainväliset ihmisoikeuksien toteutumista valvovat elimet ovat toistuvasti edellyttäneet Suomen valtiolta tehokkaampia toimia rasismiin puuttumiseksi. Rasististen rakenteiden purkaminen edellyttää pitkäjänteisiä toimia kaikilla hallinnonaloilla ja kaikessa toiminnassa. Amnesty suosittaa, että myös selonteko tarkastelisi ja esittäisi rasismin vastaisia ja erityisesti rasististen rakenteiden purkamiseen tähtääviä toimia.

Amnesty kehottaa huomioimaan selonteossa myös vihapuheeseen ja viharikoksiin liittyvät haasteet ja sitoutumaan vihapuheen torjumiseen huomioimalla erityisesti vähemmistöihin kohdistuvan vihapuheen vastaiset toimenpiteet. Viharikosten kasvava määrä on hälyttävä ilmiö[7] ja vihapuhe rajoittaa erityisesti vähemmistöjen edustajien mahdollisuutta osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun.[8] Kansalaisyhteiskunnan ja poliittisten toimijoiden, toimittajien sekä viranhaltijoiden hiljentämiseen pyrkivä häirintä, uhkailu ja maalittaminen uhkaavat sananvapauden toteutumista laajasti. Vihapuhe vaikuttaa kielteisesti myös oikeusvaltioon ja demokraattisen järjestelmän toimivuuteen.[9]

Kunnioittavasti

Niina Laajapuro
Ihmisoikeustyön johtaja
niina.laajapuro@amnesty.fi

Viitteet

[1] Fingo, 2024, Reiluja-ratkaisuja-ilmastokriisiin-torjumiseen_raportti.pdf, taulukko s. 24.
[2] Pelastakaa Lapset 2024, Lapsen ääni 2024 - Lasten kokemuksia hyvinvoinnista, arjesta ja pienituloisuudesta.
[3] Ruoka-apu.fi, 2024, Ruoka-avun tilannekatsaus nro 5.
[4] Ruoka-apu.fi, 2024, Ruoka-avun tilannekatsaus nro 5, s. 15.
[5] Ara, 2025, Asunnottomat 2024.
[6] 482/2024, Laki väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyn maahantulon torjumiseksi
[7] Rauta, Jenita 2024, Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2023, s. 4–5.
[8] Jauhola, Laura; Siltala, Jenna; Nieminen, Kati 2022, "Että puututtaisiin konkreettisesti". Seurantaselvitys vihapuheesta ja häirinnästä ja niiden vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164248.
[9] Yhdenvertaisuusvaltuutettu, Vihapuhe: https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/vihapuhe.